

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН
2021-ЖЫЛ ҮЧҮН
ЖЫЛДЫК БАЯНДАМАСЫ**

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун 2021-жыл үчүн Жылдык баяндамасы кыргыз жана орус тилдеринде басылып чыккан, ал эми электрондук версиясы <https://conststot.kg/ru/> расмий сайтында жайгаштырылган.

«Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгү - 2-фаза» программасынын колдоосу менен жарыяланды. Программаны Европа Биримдиги каржылап, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Эл аралык Кызматташтык боюнча Германия Коому) ишке ашырууда.

Ушул басылмада айтылган пикирлер милдеттүү түрдө Европа Биримдигинин, GIZ, алардын программаларынын/долбоорлорунун же өкмөттөрүнүн көз караштарын чагылдырбайт. Колдонулган белгилер кайсы бир өлкөнүн, аймагынын же районунун, же алардын чек араларынын укуктук статусунун кандайдыр бир пикирин чагылдырууну билдирбейт.

Проект финансируется
Европейским Союзом

Исполнитель:
giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Мазмуну:

Кириш сөз	4
Конституциялык соттун курамы	6
Конституциялык палатанын 2021-жылдын ичинде кабыл алган чечимдеринин аткарылуусунун анализин жыйынтыктары боюнча конституциялык мыйзамдуулуктун абалы жөнүндө маалымат	8
Конституциялык палатанын 2021-жылы кабыл алынган чечимдеринин сереби	8
Конституциялык палатанын чечимдеринин аткарылуусунун сереби	26
Сот адилеттигин ишке ашыруу сапатын жогорулатууну камсыз кылуу	31
Кайрылуулардын статистикасы	33
Конституциялык сот өндүрүшүнүн процесси	33
Кайрылуулардын мазмуну/кайралууларды кароонун натыйжалары	35
Кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун себептери	38
Эл аралык кызматташтык	39
Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту эл аралык уюмдардын мүчөсү катары	48
Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун ишинин ачыктыгы жана айкындуулугу	50
Жарчы	50
Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий сайты	51
Конституциялык соттун Маалымат порталы	53
Коомчулук менен байланыш	54
Конституциялык соттун корреспонденциясы	56
Конституциялык соттун дараметин күчөтүү	56
1-тиркеме	61
2-тиркеме	62
3-тиркеме	63
4-тиркеме	64

КИРИШ СӨЗ

Кыргыз Республикасында конституциялык реформа жүргүзүлүп, анын натыйжасында 2021-жылдын 5-майында жаңы Конституция күчүнө кирди. Азыркы этапта Кыргызстан парламенттик-президенттик республикадан президенттик республикага өтүп, демократиялык жана укуктук мамлекетти курууга умтулууда.

Ошентип, жаңы Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту (мындан ары - Конституциялык сот) конституциялык түзүлүштүн негиздерин, адамдын жана жарандын негизги укуктары менен эркиндиктерин коргоо, Конституциянын үстөмдүгүн жана түздөн-түз иштешин камсыз кылуу максатында конституциялык сот өндүрүшү аркылуу конституциялык контролду жүзөгө ашыруучу сот бийлигинин жогорку органы болуп саналат.

Эксперттердин баамында, жаңы Конституциянын жакшы жөрөлгөлөрүнүн бири Жогорку соттун Конституциялык палатасы Конституциялык сотко айланып, ага кошумча ыйгарым укуктардын берилиши болду.

Конституциялык сот мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келишин текшерүү жөнүндө иштерди чечүү, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган жана күчүнө кире элек эл аралык келишимдердин конституциялуулугу жөнүндө корутунду берүү, ошондой эле Конституцияга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө мыйзам долбооруна корутунду берүү сыяктуу Конституциялык палатанын мурдагы ыйгарым укуктары менен бирге, Конституцияга расмий түшүндүрмө берүү, мамлекеттик бийлик бутактары ортосунда ыйгарым укуктар жөнүндө талаш-тартыштарды чечүү, Президентке айып коюунун белгиленген тартибин сактоо жөнүндө корутунду берүү боюнча ыйгарым укуктарды дагы жүзөгө ашырат.

Мындай конституциялык кайра куруунун тарыхында биринчи жолу - конституциялык контролдоо органынын статусунун жана ыйгарым укуктарынын өзгөрүшүндө бийлик институтунун укук улантуучулугу үзгүлтүккө учураган жок, бул анын өнүгүү процессинде укук тутумунун негиздеринин омоктуулугун камсыз кылган.

Конституциялык сот адилеттиги институтунун да, анын судьяларынын да көз карандысыздыгы, өзгөрүлбөстүгү жана кол тийбестигинин принциптери сакталды. Алсак, «Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык учурдагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялары Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялары болуп калышты жана шайлоонун бүткүл мөөнөтүнө өздөрүнүн ыйгарым укуктарын сактап калышты.

Коомдо демократиялык жана укуктук реформаларды ийгиликтүү өткөрүү укуктук мамлекеттин милдеттерин жана функцияларын ишке ашырууну камсыз кылууга чакырылган, ошондой эле Конституциянын артыкчылыгын камсыз кылуу үчүн түзүлгөн механизм катары сот бийлигинен да, анын ичинде конституциялык контролдоо органынан да көз каранды. Ошон үчүн Конституциянын үстөмдүгү бийликти так бөлүштүрүүнүн, мыйзамдын үстөмдүгүнүн жана чыныгы укуктук мамлекетти орнотуунун кепилдиги үчүн алгы приоритет болуп саналат. Ал эми конституциялык контролдоо органынын алдында мамлекеттин Баш Мыйзамынын ченемдерин коргоо жана аларды туура колдонуу боюнча маанилүү милдет турат.

Азыркы учурда конституциялык сот адилеттигин натыйжалуу ишке ашыруу үчүн бардык ченемдик укуктук база кабыл алынган. Биз мыйзам үстөмдүгүнө жетишүү жолунун маанилүү элементи катары башка мамлекеттик бийлик органдары, тактап айтканда, ченем жаратуучулар Конституциялык соттун ролун жана чечимдеринин маанисин, аны менен бирге алардын аткарылышынын тереңин түшүнмөйүн Кыргыз Республикасында конституциялык контролдоонун андан ары илгери өнүгүүсү кыйын болорун ачык билебиз. Анткени конституциялык сот адилеттигинин органынын чечимдери жүзөгө ашырып жаткан маанилүү парз өлкөдө конституциялык мыйзамдуулукту сактоого багытталган, ал эми сот чечимдерин аткаруунун натыйжалуулугу укук үстөмдүгүнүн принцибинин негизги элементтеринин бири болуп саналат.

Бул баяндамада Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы (мындан ары - Конституциялык палата) Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту болуп кайра түзүлгөнгө чейин жана учурдагы конституциялык контролдоо органынын иши жөнүндө маалымат берилет.

КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТТУН КУРАМЫ

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык мыйзамга ылайык Конституциялык соттун курамы тогуз судьядан турат, алар: Конституциялык соттун төрагасы, төраганын орун басары жана жети судьясы.

Учурда Конституциялык сотто 8 судья иштейт, 1 кызмат орун бош.

2022-жылдын 1-апрелине карата учурдагы ыйгарым укуктуу курамы:

Төрага	Эмиль Жолдошевич Осмонбаев
Төраганын орунбасары	Карыбек Арстанбекович Дуйшеев
Судьялар:	Меергул Рыскулбековна Бобукеева
	Латип Пазылович Жумабаев
	Мукамбет Шадыканович Касымалиев
	Кырккелди Джумалиевич Кыдырбаев
	Жедигер Ибраимович Саалаев
	Жамил Асанбекович Шаршеналиев

Төрага
**Эмиль Жолдошевич
Осконбаев**

Төраганын орунбасары
**Карыбек Арстанбекович
Дуйшеев**

Судья
**Меергуль Рыскулбековна
Бобукеева**

Судья
**Латип Пазылович
Жумабаев**

Судья
**Мукамбет Шадыканович
Касымалиев**

Судья
**Кыркелди Джумалиевич
Кыдырбаев**

Судья
**Жедигер Ибраимович
Саалаев**

Судья
**Жамил Асанбекович
Шаршеналиев**

КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАНЫН 2021-ЖЫЛДЫН ИЧИНДЕ КАБЫЛ
АЛГАН ЧЕЧИМДЕРИНИН АТКАРЫЛУУСУНУН АНАЛИЗИН
ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ БОЮНЧА КОНСТИТУЦИЯЛЫК
МЫЙЗАМДУУЛУКТУН АБАЛЫ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТ

Конституциялык палатанын 2021-жылы кабыл алынган чечимдеринин сереби

2021-жылы Конституциялык палата Конституциялык сот болуп карй түзүлгөнгө чейин 9 чечим кабыл алган, анын ичинен:

- ❖ ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы келбейт деп таануу жөнүндө чечим – 1;
- ❖

- ❖ ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы же жарым-жартылай карама-каршы келет деп таануу жөнүндө чечим - 8.

1. Конституциялык палата 2021-жылдын 13-январындагы чечими менен Жазык-процесстик кодекстин 259-беренесинин 2 жана 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугуна баа берип, көрсөтүлгөн Кодекстин 259-беренесинин 2-бөлүгүн Чечимдин жүйөлөштүрүү бөлүгүндө баяндалган конституциялык-укуктук мааниде колдонулган шартында Конституцияга карама-каршы келбейт деп тапты, ошондой эле аталган Кодекстин 259-беренесинин 5-бөлүгү мүлккө камак салуу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна, анын ичинде ушул токтом менен кызыкчылыгы бузулган адамдар тарабынан даттануу келтирүү мүмкүнчүлүгү каралбаган даражада Конституцияга карама-каршы келет деп таанылды.

Конституциялык палата өз чечиминде мүлктү камакка алуунун шашылыш мүнөзүнө жана буга байланыштуу бардык кызыктар жактарга өз убагында билдирүү берүү мүмкүнчүлүгүнүн жоктугуна карабастан, соттор өз демилгеси менен келген жана камакка алуу жөнүндө сот актысы менен мүлктүк кызыкчылыктары козголушу мүмкүн болгон жактарга сот отурумуна катышуусунан баш тартууга укугу жок деп белгиледи. Болбосо, соттук коргонуу укугунан келип чыккан жана маңызы боюнча абсолюттук мүнөздөгү негизги конституциялык принциптердин бири болгон сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү бузулат.

Ушуга байланыштуу, Конституциялык палата Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгү жазык сот өндүрүшүнүн коомдук-укуктук максаттарына жооп берет жана кызыктар жактар үчүн көрсөтүлгөн Кодекстин башка ченемдеринин негизинде сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү бузулбаган шартта Конституцияга карама-каршы келбейт деп белгилеген.

Мындан тышкары, мүлктүн менчик ээлери камакка алынган мүлктүн алардын мүлкүндө пайда болушу менен шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыш аракеттеринин ортосунда себеп-натыйжалаш байланыштын жоктугу жөнүндө жетиштүү негизделген жүйөлөрдү келтире алаарын эске алып, алардын сот отурумуна катышуусунун мүмкүн эместиги ар бир адамдын сот адилеттигине чыныгы жеткиликтүүлүгүнө конституциялык кепилдикти камсыздабайт. Жазык процессинин катышуучуларына, ошондой эле белгиленген категориядагы жактарга мүлктү камакка алуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу укугунун берилбегени, менчик ээсинин укуктарын коргоонун процесстик кепилдигисиз мүлктү камакка алуу мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Жазык-процесстик кодекси менен жазык сот өндүрүшүнүн негизги принциптеринин катарында, процесстик аракеттерге (аракетсиздиктерге) жана чечимдерге даттануу принциби белгиленет (21-берене), албетте, ал ошондой эле шектүү же айыпталуучу эмес жактарга мындай укукту берүү менен, мүлктү камакка алуу жөнүндө тергөө судьясынын токтомуна даттануу маселесинде да ишке ашырылышы керек.

Жогоруда аталган тартиптин учурдагы укуктук жөнгө салуудагы кемчиликтери шектүүнүн, айыпталуучунун кылмыш аракеттери менен байланышы жок жактардын менчик укугун жол берилбеген чектөөгө алып келиши мүмкүн.

Ошентип, мүлктү камакка алууга, анын ичинде шектүү, айыпталуучу же анын иш-аракеттери үчүн мыйзам боюнча материалдык жоопкерчиликти тарткан жак болбогондордун тарабынан даттануу келтирүү мүмкүндүгүнүн жоктугу, анын кол тийбестик принцибинен келип чыккан менчик укугунун жетиштүү корголушун, ошондой эле соттук коргонуу кепилдигин, жазык сот өндүрүшүндөгү тараптардын атаандаштык жана тең укуктуулук принцибин камсыз кылбайт, ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясына шайкеш келет деп таанууга болбойт (чечим аткарылган эмес).

2. Конституциялык палата 2021-жылдын 20-январындагы чечими менен Жазык-процесстик кодексинин «алардын макулдугу менен чакыртылышы мүмкүн» деген сөздөр менен баяндалган 515-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугуна баа берген жана аны Конституцияга карама-каршы келбейт деп тааныган.

Көрсөтүлгөн Кодекстин 515-беренесинин 1-бөлүгү менен күбөнү, жабырлануучуну, анын өкүлүн, экспертти, эгерде алар чет мамлекеттин жарандары болуп эсептелсе, алардын макулдугу менен гана Кыргыз Республикасынын аймагында процесстик же соттук аракеттерди жүргүзүү үчүн аларды чакыртуу мүмкүнчүлүгү каралган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде, ЖПК бардык мүмкүн боло турган, анын ичинде жабырлануучу тараптын соттук процеске катышуусун камсыз кылуу мүмкүн эместиги менен шартталган кырдаалдарды тараптардын тең укуктуулугу жана атаандаштыгы принцибин кошкондо, жазык сот өндүрүшүнүн принциптерин бузуусуз чечүү үчүн зарыл болгон бардык инструментарийлерди камтыйт деп белгиледи.

Аслак, эгер күбө, жабырлануучу, анын өкүлү, эксперт болгон чет өлкөлүк жарандар болуп калышса жана алар Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жерде болсо, алардын мүмкүн болбой калуусу көрсөтмөлөрдү депонирлөө институту менен компенсацияланат. Көрсөтмөлөрдү депонирлөө – бул жабырлануучуну жана күбөнү

кечиктирип суракка алуу, жабырлануучунун, күбөнүн өмүрү жана салматтыгы үчүн коркунучка, анын катуу оорушуна, алардын алдыда боло турган чет жакка чыгуусуна же Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары туруктуу жашап турушуна байланышкан объективдүү себептерден улам мүмкүн болбойт деп эсептөөгө негиздер болгон өзгөчө учурларда тергөөчү судья алардын көрсөтмөлөрүн алдын ала суракка алып бекитет.

Андан тышкары, жабырлануучунун кандайдыр бир себеп менен болбой калуусу өкүлчүлүк институту менен, жазык процессинде коомдук милдеттерди чечүүдөн тышкары жабырлануучунун кызыкчылыктарын коргоочу мамлекеттик айыптоочунун милдеттүү катышуусу менен, ошондой эле жабырлануучунун жана күбөнү суракка алуунун жүрүшүндө видеобайланыш режиминде техникалык каражаттардын пайдаланылышынын мүмкүндүгү менен компенсацияланат (ЖПКнын 43, 194, 285-беренелери).

Айыпталуучунун кызыкчылыктарына кайрыла турган болсок, жазык-процесстик мыйзамдарда кыйла олуттуу компенсациялык механизмдер бар. ЖПКнын 17-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык күнөөлүү делинген бардык шектенүүлөр, анын ичинде соттук талаш-тартышка жабырлануучу тараптын катышпагандыгына байланыштуу пайда болгондор да, эң эле радикалдуу жол менен чечилет жана айыпталуучунун пайдасына чечмелениши керек.

Каралып жаткан маселе жагынан алганда, эгер жабырлануучу Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча чет өлкөлүк адам болуп таанылса, бирок нагыз жашаган жери же башка себеп боюнча Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары болсо, анда ага карата жазык-процесстик мажбурлоо чараларын колдонуунун чектери объективдүү чектелет, бул эл аралык укуктун талаптары менен шартталган.

Маселен, Кыргыз Республикасы жарандык, үй-бүлөлүк жана жазык иштери боюнча укуктук жардам жана укуктук мамилелер тууралуу Конвенцияга кол койгон жана аны ратификациялаган (Минск ш., 1993-жылдын 22-январы), Россия Федерациясы, Латвия Республикасы, Азербайжан Республикасы жана бир катар башка өлкөлөр менен эл аралык келишимдерди түзгөн. Бул эл аралык макулдашуулар соттун суроо-талабы боюча чет өлкөнүн жараны болуп саналган күбөнүн, жабырлануучунун, жарандык доогердин, жарандык жоопкердин жана алардын өкүлдөрүнүн, ошондой эле эксперттин

ыктыярдуу мүнөздө гана келүүсү тууралуу жоболорду жана алар келбеген учурда мүмкүн боло турган санкцияларга жана мажбурлоого тыюуну камтыйт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы Кыргыз Республикасы өзүнүн аймагында толук кандуу мамлекеттик бийликке ээ, ички жана тышкы саясатты өз алдынча жүргүзөт деп жар салат (1-берененин 2-бөлүгү). Башкача айтканда, Кыргыз Республикасынын бийлигинин үстөмдүгү ар бир башка мамлекеттикиндей эле, мамлекеттин ички аймагында колдонулат жана ошол аймагы менен чектелет.

Башкы Ассамблеянын 1981-жылдын 9-декабрындагы 36/103 резолюциясы менен кабыл алынган Интервенцияга жана мамлекеттердин ички иштерине кийлигишүүгө жол берилбестик тууралуу декларацияга ылайык бир да мамлекет кандайдыр-бир башка мамлекеттин ички жана сырткы иштерине түз же кыйыр, кандай гана себеп менен болбосун кийлигишүүгө укугу жок. Ар бир мамлекет мамлекеттердин ички иштерине кийлигишүү, башка мамлекеттерге мамлекеттердин чегинде жана мамлекеттердин же мамлекеттердин тобу арасында кысым көрсөтүү каражаты катары адамдардын укуктары тууралуу маселелерди колдонуу же бурмалоодон карманууга милдеттүү.

Ошону менен, жогоруда баяндалганга жана мамлекеттик эгемендүүлүк принцибине ылайык Кыргыз Республикасынын юрисдикциясы Кыргыз Республикасынын аймагынан тышкары жүргөн чет өлкөлүк жарандарга жайылтылышы мүмкүн эмес.

Ошентип, Конституциялык палата талашылып жаткан ченемдик жобо жазык-процесстик мыйзамдардын мейкиндиктеги иштөө мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен кабыл алынган, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптерине жана ченемдерине негизделген жана ар кимдин сот жана мыйзам алдында бирдей болуусунун, чет өлкөлүк жарандардын укуктарынын Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктары менен бирдей болуусунун, жазык сот өндүрүшүндө тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугунун конституциялык кепилдиктерин бузушу мүмкүн эмес деген тыянакка келди.

3. Конституциялык палата 2021-жылдын 27-январындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло

албай турган оорулардын Тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугуна баа берген жана көрсөтүлгөн Тизмектин талашылып жаткан ченемин Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде, асырап алуу ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды жайгаштыруунун эң артыкчылыктуу формасы экендигин белгилеп, ал Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 44-беренесине ылайык өз үй-бүлөсүндө ата-энесинин камкордугунан ажырап калган баланын укуктарын жана мыйзамдуу таламдарын коргоо чарасы, үй-бүлөсүндө ата-энелик камкордуктан ажырап калган балдардын таламдарында, ошондой эле балдардын эң мыкты таламдарында, балдардын укуктарын коргоонун туура ыкмасы катарында гана жол берилет.

Бул адамдар тарабынан асырап алууга тыюу салуу, мындай адамдардын асырап алынган балдардын өмүрүнө, физикалык жана психикалык ден-соолугуна, алардын инсан катары калыптанышына мүмкүн болгон терс таасирин алдын алууга багытталган. Бул мыйзамдык чектөөнүн негизинде баланын эң мыкты таламдарын максималдуу камсыз кылуу принциби жатат.

Ошол эле учурда, бүгүнкү күндө, вируска каршы антиретровирустук терапия ВИЧ-чалдыккан адамдардын өмүрүнүн сапатын жана узактыгын жакшыртып, иш жүзүндө ВИЧ-терс адамдардын жашоосунан айырмаланбайт деп жалпы таанылган. Мындан тышкары, терапиядан өтүп жаткан адам вирустук нөлгө жетет, натыйжада тиричилик шарттарда башка адамдарга жуктурганга жарабайт.

Дүйнөлүк Саламаттыкты сактоо Уюмунун аныктамасы боюнча ВИЧ-инфекциясынын таралышы аба аркылуу, кадимки күнүмдүк байланышуу жолу менен же жеке буюмдарды биргеликте пайдалануу же тамак-ашты колдонуу аркылуу эмес, конкреттүү жеке мүнөздөгү учурларда гана болот.

Ошентип, ВИЧ-инфекциясы бар адамдар үчүн оорунун баштапкы баскычтарын эске алуу менен, ошондой эле медициналык көрсөтмөлөрдү сактоо менен өзгөчө чектөөлөрдү киргизүүгө эч кандай негиз жок.

Көрүнүп тургандай, каралып жаткан жарандардын категориясы ВИЧ/СПИД диагнозу менен шартталып, социалдык, дене-бой жана психоэмоционалдык абалдагы терс кесепеттер менен коштолуп,

социалдык жактан алсыз болуп саналат. Коом бул категориядагы адамдарды социумга кабыл албай татаалдаштырат, бул өз кезегинде, алардын жашоосунун бардык чөйрөлөрүндө терс түрдө чагылдырылат.

ВИЧ/СПИД менен ооруган адамдарга асырап алуу мүмкүнчүлүгүн тартуулоо ата-энесинин камкордугусуз калган балдарга толук кандуу үй-бүлө табууга мүмкүнчүлүк берет, бул анын дене-боюнун, акыл эсинин, ички руханий, ыймандык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлин жогорулатуунун негизги шарты болуп саналат (Конституциянын 36-беренесинин 1, 2 бөлүктөрү), анын үстүнө, асырап алуучу ата-эне менен асырап алынган балдардын ортосунда туугандык байланыш болсо, ошондой эле бирге жашап калуусунун нагыз шарты түзүлгөн учур дагы.

Ошентип, талашылып жаткан Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын Тизмегинин ВИЧ/СПИД ооруну, ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды асыроодон баш тартуу үчүн негиз катары белгилеген 39 пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген ар бир адамдын басмырлабоого болгон укугун өлчөмсүз чектөө болуп саналат (чечим аткарылган эмес).

4. Конституциялык палата 2021-жылдын 17-февралындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деп берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугуна баа берген жана аны сотко чейинки өндүрүштөгү жазык иштин токтотулушу жөнүндө ыйгарым укуктуу кызмат адамынын чечимине даттануу боюнча кабыл алынган тергөө судьясынын токтомунун колдонулушуна карата бөлүктө Конституцияга карама-каршы келет деп кабыл алган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде процесстик аракеттерге/аракетсиздиктерге жана чечимдерге даттануу укугуна ээ болуу жарандарга жана башка адамдарга өзүнүн укуктары менен кызыкчылыктарын жүзөгө ашырууга мүмкүндүк берген эң маанилүү кепилдик экендигин белгиледи.

Конституциянын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен кепилденген сотко чейинки өндүрүштөгү этапта соттук коргоону турмушта жүзөгө

ашыруу жазык-процесстик мыйзамдарда алдын ала тергөө органынын ыйгарым укуктуу кызмат адамынын, тергөөчүнүн, тергөө бөлүмүнүн жетекчисинин, прокурордун процесстик аракеттеринин/аракетсиздиктеринин жана чечимдеринин мыйзамдуулугуна соттук контролдоону жүргүзүүчү тергөө судьясынын институтун бекитүү жолу менен киргизилген (ЖПК 5-беренесинин 41-пункту, 28-беренесинин 8-бөлүгү, 30-беренесинин 2-бөлүгү).

Талашылып жаткан ченемге ылайык сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө токтом тергөө судьясынын, ал эми кийин - соттун апелляциялык инстанциясынын кароо предмети болуп калышы мүмкүн.

Бирок, Конституциялык палата сотко чейинки өндүрүштө жазык ишин токтотуу жөнүндө чечимди ыйгарым укуктуу кызмат адамы өз алдынча кабыл алганын жана ал мамлекеттин мүмкүн болуучу укукка каршы аракет катары өзүнчө окуяны тергөөсүнүн тыянактарын акыркы баасынын жыйынтыгы экенин жана жеке инсандардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарына олуттуу шек келтириши мүмкүндүгүн эске алып, мыйзам чыгаруучунун орноткон мындай даттануу тутуму ар кимдин сот аркылуу укуктарын натыйжалуу калыбына келтирүүнү камсыз кылуу маселесинде жетишсиз деп эсептейт.

Бул тергөө судьясы да, башка адам сыяктуу эле ката кетирип алышы мүмкүн деген менен түшүндүрүлөт. Соттук каталардын табияты иштин нагыз жагдайларын аныктоонун татаалдыгы менен гана эмес, укук колдонуунун татаалдыгы менен дагы шартталат. Демек, көрсөтүлгөн процесстик чечимдер тергөөчү судьянын жана апелляциялык инстанциянын баасы менен чектелбеш керек, алар кассациялык инстанцияны кошкондо, сот актыларын кайра кароо тутумунун мыйзамдарда белгиленген бардык стадияларынан өтүүсү керек.

Ушундай учурда гана соттук коргонуу укугу жана анын ажырагыс бөлүгү болгон жогору турган соттон кайра каратуу укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерди жүзөгө ашыруу толук кандуу деп эсептелет (чечим аткарылган эмес).

5. Конституциялык палата 2021-жылдын 19-февралындагы чечими менен «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Мыйзамдын кыйыр түрдө ээлик кылуу жолу

менен банктын капиталына чектүү катышууга ниеттенген кандай гана жеке адам же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктын алдын ала кат жүзүндөгү уруксатын алууга милдеттенмени белгилеген 85-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнүн, ошондой эле ушул эле Мыйзамдын, эгерде банктын капиталына чектүү катышуу Улуттук банктын уруксатысыз сатып алынган учурда, Улуттук банк арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык кесепеттерин колдонуу жөнүндө талабы менен сотко кайрылууга укуктуулугун белгилеген 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугуна баа берген.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде талашылып жаткан ченем совет мезгилинин уруксат берүүчүлүк тутумунун усулдары боюнча калыптанган, ал укуктук жөнгө салуунун так критерийлеринин, айкын жана катаал чектердин жоктугу менен мүнөздөлөт, натыйжада ыйгарым укуктуу органга андай ыйгарым укуктарды кеңири жана өзүм билемдик менен колдонууга жол берет. Ал эми Улуттук банктын банк көзөмөлүн жүргүзүү маселелери боюнча мыйзам алдындагы актылардын көбү жана укук чыгаруучулуктун ведомстволук деңгээлине берилген ыйгарым укуктардын көлөмү мыйзам чыгаруучунун эркин мыйзам алдындагы актыларды эркин чечмелөөгө жол бербеш керек жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген укуктар менен эркиндиктерди чектөөгө алып келүүчү сызыктан ашып кетпей турган чектерге чейин катуу тыюуга алынуусу керек деп белгилеген.

Конституция менен Улуттук банкка жүктөлгөн милдеттер менен функциялардын жана экономикалык иштин эркиндигинин конституциялык кепилдиктердин маанисинин салыштырмалуулугу Улуттук банктын компетенциясынын жарандык ишчил чөйрөгө мүмкүн болуучу жайылуу чектерин кош маанилерди аралаштырбай белгилейт. Бул механизм талашылып жаткан ченемде көрсөтүлгөндөй эмес, ал ишкерчиликтин субъекти банктын капиталындагы чектүү катышуунун кыйыр түрдө ээси болгондон тартып иштей баштайт. Банктын укуктук мамилелеринин субъекттери боло элек жактар ортосундагы бүтүмдүн шарттарын алдын ала жөнгө салуу эркин ишкерчиликтин аймагына кийлигишүү болуп саналат, аны менен Улуттук банктын компетенциясы колдонуудагы укуктук жөнгө салуунун мүмкүндүк чектеринен чыгууда, ал эми анын тизмеси Баш Мыйзамда катуу көрсөтүлгөн. Ошондой эле

Конституциялык палата талашылып жаткан ченемдин зыянкечтигин байкоодо, анткени Улуттук банк уруксат берүү тартибин өз алдынча аныктап, ыйгарым укуктуу орган катары ведомстволук ченем жаратуучулук жолу менен мамлекет тарабынан чектөө чараларын киргизүү сыяктуу мындай сезимтал чөйрөгө чексиз кийилигишип кирип кетүүдө.

Ошону менен катар, Конституциялык палата Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен Улуттук банкка уруксат берилгенден тышкары, ал жарандык ишкерчилик чөйрөгө кыйла терең кийилигишүү аркылуу банк көзөмөлүн жүргүзүү жөнүндө талаптарды камтыган жана жалпысы кабыл алган колдонуудагы эл аралык стандарттарды эске алат (БУУ Коопсуздук Кеңешинин 167-резолюциясы (2005,), Банк көзөмөлү боюнча Базель комитетинин сунуштамалары).

Конституциялык палата өзүнүн ички укуктук жоболорунун негизинде эл аралык келишимди аткарбай коюнун мүмкүн эместиги жөнүндө эл аралык келишимдин укугу жөнүндө Вена конвенциясынын талаптарын эске алуу менен, ошондой эле ага байланыштуу санкциялык мүнөздөгү эл аралык-укуктук кесепеттердин башталуу мүмкүндүгүнө байланыштуу талашылып жаткан ченемдерди Конституцияга карама-каршы келбейт деп кабыл алган.

Кабыл алынган Чечимде Улуттук банк аркылуу макулдашуу процедурасын (нотариалдык күбөлөндүрүү, мамлекеттик каттоо) өткөрбөстөн бенефициарлардын, жада калса үчүнчү жактар аркылуу бүтүмдөрдү жасоо мүмкүндүгүн жокко чыгарууга жөндөмдүү омоктуу мыйзам чыгаруучу тосмолор жок болгондо, анын ичинде жарандык ишкер чөйрөнүн ак ниет катышуучулары үчүн олуттуу мүлктүк жоготууларга алып келе турган бүтүмдү арзыбас деп таануу сыяктуу катаал таасир этүү чарасын колдонуу укуктук жөнгө салууда дегеле туура эмес жана адилеттүүлүктүн конституциялык принциптери менен менчиктин бардык формаларынын менчик ээлеринин укуктарынын жана кызыкчылыктарынын тең укуктук корголушун бузуу болуп саналат.

Мамлекет конституциялык орнотмолордун жалпы маанисинен келип чыкканда, ишкерчилик чөйрөсүнүн субъектилери менен ак ниеттүүлүк, чынчылдык, кодулабоочулук жана ишкер чөйрөсүнүн

бардык катышуучуларынын тең укуктуулугунун негизинде мамилелерди түзүүгө милдеттүү.

Демек, каралып жаткан Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүндө каралган укуктук кесепеттер ар кимдин менчиктин, экономикалык эркиндиктин жана өзүнүн мүлкүн эркин пайдаланууга кол тийгистигинин укугу жөнүндө конституциялык кепилдиктерге өлчөмсүз кийлигишүү болуп саналат (чечим аткарылган эмес).

6. Конституциялык палата 2021-жылдын 24-февралындагы чечими менен «Өзгөчө абал жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугуна баа берген жана талашылып жаткан берене өзгөчө абал мезгилинде жарандарды 48 сааттан ашуун убакытка кармоого жол берген жана мындай кармоонун мыйзамдуулугун сот тарабынан кароону камсыз кылбаган бөлүктө Конституциянын 20-беренесинин 3-бөлүгүнө, 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн биринчи, экинчи абзацтарына карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде өзгөчө абалдарды укуктук жөнгө салуу коомдун коопсуздугу үчүн жана мамлекет үчүн пайда болгон коркунучтарды жоюунун өзгөчө негизделген чарасы деп белгилеген. Ал өзгөчө чараларды колдонууда өзүм билемдикке жол бербес үчүн зарыл.

Кармоо эркиндикке жана жеке кол тийбестикке болгон конституциялык укукту чектөөнүн бир түрү болуп саналат, кармалган адамдын укуктук тартиптин жана коомдук коопсуздуктун, жоопкерчиликтен качуунун жана иштердин сотто калыс териштирүүлүсүнүн конституциялык маанилүү максаттарында жүрүү эркиндигин чектөөгө багытталган.

Бирок эч ким соттун чечими болмоюн 48 сааттан ашуун мөөнөткө кармалышы мүмкүн эмес, ар бир кармалган адам кармалган учурдан тартып 48 сааттык мөөнөт аяктаганга чейин тездетилген тартипте жана ар кандай учурда кармоонун мыйзамдуулугу жөнүндө маселени чечүү үчүн сотко жеткирилиши керек (Конституциянын 24-беренесинин 4-бөлүгүнүн 1 жана 2-абзацтары). Ошону менен Баш Мыйзам өзгөчө абал учурунда жарандын жеке өз алдынчалыгы чөйрөсүнө (автономиясына) негизсиз кийлигишүүдөн алыс болууга жана аларга карата ашыкча чектөөгө жол бербөөнү талап кылат жана кандай гана болбосун аларды

соттун чечими болмоюн 48 сааттан ашуун мөөнөткө мажбурлап кармоого болгон конституциялык тыюуну кармануу керек.

Ошентип, эгер кармоо зарыл болгон негиздер менен колдонулган болсо, жасалган жосунга өлчөмдөш болсо жана кармалган адамдын эркиндигин өзүм билемдик менен узак мөөнөттүү чектөө менен коштолбосо, кандай гана болбосун кармоо конституциялык жактан орундуу болуп эсептелиши мүмкүн.

Талашылып жаткан берене коменданттык сатты бузган адамды соттун чечимсиз 48 сааттан ашуун мөөнөткө кармоого жол берет, бул ар кимдин эркиндикке жана жеке кол тийгистикке болгон укугун жол берилгис чектөө болуп саналат.

Кармоонун мөөнөтүн белгилөөдө ал өзгөчө абалдын колдонулушу менен акталбайт, анткени Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам менен чектөө коюлушу мүмкүн эмес (20-берененин 3-бөлүгү).

Андан тышкары, бардык адамдар (жактар) сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуш керек, анын ичинде өзгөчө абал мезгилинде дагы кармоонун мыйзамдуулугун билүү же аны жокко чыгаруу үчүн сотту пайдалана алгандай болуш керек.

7. Конституциялык палата 2021-жылдын 3-мартындагы чечими менен «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктун, 2-бөлүгүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугуна баа берген.

Талашылып жаткан ченемдер Жогорку Кеңешке шайлоого катышуу үчүн саясий партияларды каттоодо шайлоо күрөөсүн киргизүү жөнүндө, ошондой эле депутаттык мандаттарды бөлүштүрүүдө ар бир область, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча шайлоочулардын 0,7 % добушунун региондук чегинен өтүү жөнүндө талаптарды орнотот.

Конституциялык палата өзүнүн Чечиминде Президенттин жана Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоосун өткөрүү тартибин белгилөө, ал шайлоо процесстерин иретке келтирүү боюнча тийиштүү укуктуу механизмдерди түзүүгө, анын ичинде шайланма кызмат орундарына өзүн койгон талапкерлерге белгилүү талаптарды, алардын бири шайлоочулук күрөөнү орнотууга ыйгарым укуктуулук мыйзам чыгаруучунун эркине таандык деп белгилеген. Шайлоочулук күрөө, бир жагынан, талапкер болм деген жарандын ниетине таасир тийгизет, экинчи жагынан, шайлоочулардын жетиштүү колдоосуна ээ болбогон жана өзүнүн статусун демократиялык шайлоолордун беделине шек келтирүүчү жеке кызыкчылыктарында пайдалануучу адамдардын шайлоодо катышуусун алдын алуу функциясын аткарат. Башка сөз менен айтканда, шайлоочулук күрөө кайтаруучулук таасиринин кеңири алкактуу каражат катары мыйзам чыгаруучу тарабынан пайдаланылат жана укук ченемдүү максатка кызмат кылат.

Ошол эле учурда, мыйзам чыгаруучу шайлоочулук күрөөнүн өлчөмүн орнотууда жарандардын шайланууга конституциялык укугунун маңызын тарытууга жөндөмдүү чечимдерге жол берүүгө жана эркин, демократиялык шайлоолорго жол жабууга укуктуу эмес. Шайлоочулук күрөөнүн өлчөмү өзүнүн негизги касиетин аткарып, өзгөчө негизделүү жана өлкөнүн калкынын басымдуу көпчүлүгүнүн финансылык мүмкүнчүлүгүнө өлчөмдөш болуу керек. Болбосо, шайлоочулук күрөөнүн өтө жогору өлчөмү саясий таасир этүү каражатына жана тек гана колунда бар талапкерлердин пайдасына саясий мамилелердин түзүлүшүнө алып келип, ошону менен катар, жеткиликтүү финансылык ресурстары болбостон олуттуу саясий салмагы болгон талапкерлер үчүн түйшүктүү болуп калмак.

Шайлоочулук күрөөнүн өтө жогору өлчөмүн орнотуу ага талап кылуу статусун жоготууга алып келет да, конституциялык маанилүү максаттарга өлчөмсүз чектөөгө айлантат, аны менен шайлоолордун эркин жеткиликтүүлүгүнө тоскоол кылуучу дискриминациялык мүнөзгө ээ болот, ал андан ары саясий коррупциянын өсүшүнө жана саясий күчтөрдүн жасалма жол менен өзгөртүү мүмкүнчүлүгүнө алып келет.

Конституциялык палата финансы-экономикалык жана башка негиздемелер жөнүндө маалыматтын болбогонуна карабастан 5 000 000 сомго барабар шайлоочулук күрөөнүн өлчөмү ашыкча болуп саналат жана орундуулук менен акылга сыйымдуулук принциптерине жооп

бербейт, демек, Конституцияга карама-каршы келет деп чечим кабыл алган. Ошол эле учурда, шайлоочулук күрөөнүн орундуу өлчөмүн аныктоого жол берген методологиянын жоктугунан улам, ошондой эле арыздануучулар тарабынан 1 000 000 сомго барабар шайлоочулук күрөө ашыкча болуп саналат деген так жана акыл-эстүү далилдер келтирилбегендиктен, Конституциялык палата колдонуудагы шайлоочулук күрөөнү Конституцияга карама-каршы келет деп кабыл алуудан карманды. Бирок, ошол эле учурда мыйзам чыгаруучу коомдук мүнөзгө ээ болгон күрөөнүн касиети менен ар бир жаранга эркин демократиялык шайлоолордо бийлик органдарына шайлануу мүмкүндүгүн берүү жөнүндө конституциялык талап ортосунда балансты бузбастан экономикалык негиздүүлүк көз карашынан шайлоочулук күрөөнүн колдонуудагы өлчөмүн кайталап баалоосун өткөрүү зарылдыгы жөнүндө белгилеген.

Ал эми 0,7 пайыз региондук чектен өтүү туурасында, Конституциялык палата мындай механизмди колдонуу - бул саясий партиялар тарабынан коомдук функцияны аткарууда коомдун олуттуу бөлүгүнүн гана кызыкчылыктарын чагылдырбастан, болбоду дегенде, ишмердиги коомдун дестабилизациясына жана бөлүнүп жарылуусуна алып келүүчү «өзүмчүл» (анын ичинде экстремисттик мүнөздөгү) партиялардын жана топтордун мыйзам чыгаруунун жогорку органына келүүсүн болтурбоо үчүн ар бир региондон чакан электораттын колдоосуна жөндөмдүү болуу керек деп белгилеген. Ошон үчүн бул ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп кабыл алынган (чечим аткарылган эмес).

8. Конституциялык палата 2021-жылдын 10-мартындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «Уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып, аны Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Ушуга байланыштуу изилденип жаткан тартипти киргизүүдөгү мыйзам чыгаруучунун көздөгөнү белгилүү. Адамдын өмүрүн куткаруу жана ден соолугун сактоо өзүнүн маанилүүлүгү боюнча мамлекеттин коомдук жашоону уюштуруу чөйрөсүндөгү башка милдеттери менен

салыштырылгыс. Жоопкерчилик пайда болгондо жана жазаны дайындоодо, күнөөлүү, жүрүм-турумдун мыйзамдар менен аныкталган формаларын сактаган учурда жеңилдиктердин болуусу кылмыш жасаган адамды позитивдүү жүрүм-турумга түртүүчү башкы фактор болуп эсептелери менен да макул болбой коюу мүмкүн эмес.

Башка сөз менен айтканда, мыйзам чыгаруучу өзүнүн ченем жаратуучу ишмердигинде мындай укуктук каражаттарга жол берет жана уурдалган адамдын белгилүү мөөнөт ичинде ыктыярдуу бошотулуусу айыпкердин абалына олуттуу таасир тийгизүүгө жөндөмдүү өзгөчө жагдай катары кабыл алынышы мүмкүн.

Мыйзам чыгаруучу аны менен бирге кайсыл бир укуктук жөнгө салууну тандоодо конституциялык жана укуктук принциптерди бузбастан, ошондой эле жеке дагы, коомдук дагы мыйзамдуу кызыкчылыктарга шек келтирбестен максатка жетишүүгө жол берген регуляторлорду колдонууга милдеттүү.

Адамды уурдоо коомдук коопсуздуктун жогорку даражасы болуп мүнөздөлөт жана дүйнөлүк коомчулук аны инсанга каршы оор кылмыш катары баалайт, демек, ал жазык жоопкерчилигин алып келбей турган мааниси анчалык эмес жосундардын категориясында боло албайт. Коомдук коопсуздуктун жогорку деңгээлин эске алып, адамды кармап, салып кеткен учурдан баштап аны уурдоо боюнча кылмыш жасалды деп саналат. Демек, уурдалган адамды 72 саат өткөнгө чейин өз ыктыяры менен бошотуу кылмыш жасоодон өз ыктыяры менен баш тартууга жатпайт.

Инсандын эркиндигин жана кол тийбестигин жар салуу, адегенде, жоопкерчиликтин болушун, анын ичинде жеке дагы, коомдук дагы функцияны аткарган ушул конституциялык орнотмонун бузулушу үчүн жазык жоопкерчилигинин болбой койбостугун түшүндүрөт. Уурдалган адамды 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам жогоруда көрсөтүлгөн конституциялык принциптин күчүнө ылайык жазык жоопкерчилигинен толугу менен бошотулушу мүмкүн эмес экени келип чыгат. Жогоруда көрсөтүлгөн жагдайларды эске алуу менен, талашылып жаткан эскертүүнүн күнөөдөн баш тартпаган жана жазык жоопкерчилигин жокко чыгарбаган тартипте, адамды уурдаган айыпкердин жүрүм-турумуна жараша жазалоонун мыйзамдардагы чаралары ортосунда олуттуу айырмачылыкты орнотуу аркылуу максатка жетишүүгө жол берет.

Мындай мамиле жалпы укуктук принциптерге гана жооп бербестен, адамды уурдоого күнөөлүү адамдын талашылып жаткан эскертүүнүн жоопкерчиликсиздигине алып келүүчү күчүнөн улам уурдоого шыктандырган эффектине да жокко чыгарууга жол берет. Башкача айтканда, ушул кылмыштан корголуучу башка жактардын укуктарын жокко чыгарууга болбойт, буга акыры жазык жоопкерчилигине тартуу менен гана жетишсе болот.

Ошентип, ЖКнын 170-беренесинин талашылып жаткан эскертүүсү конституциялык жана жалпы укуктук принциптерге жооп бербейт, демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет.

Конституциялык палата каралып жаткан учурда талашылып жаткан ченемдик көрсөтмөнүн конституциялуулугу туурасындагы фактысын белгилөө менен чектеле албайт, анткени укуктук жөнгө салуунун маанилүү бөлүгүн алып салууга байланыштуу укуктук тутумдун олуттуу дефектине алып келет, ал адамдын укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылуу чөйрөсүндө оор кесепеттерге алып келиши мүмкүн.

Ушуга байланыштуу, жазык мыйзамдарды ушул Чечимге ылайык келтирүүгө чейин, Жазык кодексинин 170-беренесинин 3-бөлүгү «72 саат өткөндөн кийин» деген сөздөрдү алып салуу менен колдонууга жатат (чечим аткарылган эмес).

9. Конституциялык палата 2021-жылдын 17-мартындагы чечими менен Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «иштин маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугуна баа берген жана талашылып жаткан ченемдик жобону Конституцияга карама-каршы келет деп тааныган.

Конституциялык палата өзүнүн чечиминде АПК бузулган укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүү жана *res judicata* (биротоло чечилген иш) принцибин камсыз кылуу максатында күчүнө кирген соттук актыларды, анын ичинде жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра кароо мүмкүндүгүн караштырат.

Жаңы ачылган жагдайлар боюнча өндүрүш – мыйзамдуу күчүнө кирген актылардын мыйзамдуулугун жана негиздүүлүгүн текшерүүнүн бирден бир формасы. Бул институттун маңызы ишти кароодо сот тарабынан

белгиленген жагдайларды жаңы ачылган жагдайларды эске алуу менен укуктук кайра баалоодо турат, алар иштин тыянагына олуттуу таасир тийгизе алат жана объективдүү чындыкты толук жүргүзүү каражат болуп кызмат кылат.

Административдик-процесстик кодекс туура эмес сот актыларын ушундай жол менен оңдоо мүмкүнчүлүгүн караштырганы менен, укуктук аныктык принцибин эске алуу менен мүмкүн болуучу чектерди көрсөтөт.

Талашылып жаткан ченемдин мазмунунан процесстин катышуучулары жаңы ачылган жагдайлар боюнча сот актысын кайра кароо жөнүндө алар арызды бергенде жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 171-беренесине ылайык чечим болуп саналган иштин маңызы боюнча чыгарылган сот актылары гана кайра каралышы мүмкүн.

Аны менен мыйзам чыгаруучу процесстик үнөм жана сот актыларынын укуктук аныктыгын, сот процесстеринин создуктурулушун жана ишти акылга сыяр мөөнөт ичинде кароо принцибинин бузулушун болтурбоо, ошондой эле соттук процесстин ниети таза эмес катышуучулары укуктарын кыянаттык менен колдонушуна жол бербөөнү көздөп, аралык сот актыларын (аныктамаларды) жаңы ачылган жагдайлар боюнча кайра карала турган актылардын катарынан чыгарып салган.

Аралык сот актылары соттук териштирүүнүн ар кандай баскычтарынын чагылдырылышы болуп саналат жана жыйындысында жыйынтыктоочу чечимди кабыл алууга көмөк болот. Аралык сот актылары негизги талаптардын жалпы болгону менен укуктук табиятына жараша юридикалык кесепеттердин маанисинин жана күчүнө кирүүсүнүн даражасы боюнча олуттуу түрдө айырмаланып турат.

Бир катар учурларда аралык сот актылары чындап эле кошумча мүнөзгө ээ болот. Бирок башка учурларда алар ушул маанинин чегинен чыгып, өз алдынча баалуулукка ээ болуп, инсандын, коомдун, мамлекеттин өзгөчө маанилүү кызыкчылыктарын козгоп, иштин каралышына олуттуу таасир тийгизе алат. Мындай аралык сот актылары өзүнүн функционалдык багытта масы боюнча тыянактоочу актылардын бардык белгилерине ээ жана соттук процесстин өнүгүшүнө да (мисалы, доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү), ага кескин чектөөчү таасир тийгизүүгө жөндөмдүү (өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу, эскирүү мөөнөтүн колдонуу, иш боюнча өндүрүштү токтотуу). Башка сөз менен айтканда, алар иштин чечилишинде олуттуу, айрым учурларда

чечүүчү рол ойноп, процесстик укуктук мамилелердин алкагынан чыгуучу укуктук кесепеттерди жаратат, ошондуктан «катардагы» маселелер укуктук кесепеттерди жаратат, ошондуктан «катардагы» маселелер болуп саналбайт. Демек, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20 жана 40-беренелеринин мааниси боюнча сот өндүрүшүнүн катышуучуларынын пайдубал кепилдиктерин камсыз кылуу максаттарына таянсак, алар жаңы ачылган жагдайларга байланыштуу кайра каралып, иш маңызы боюнча каралып, акыркы чечим кабыл алынгандан кийин баскычка жылдырылышы мүмкүн болгон сот актылары катары каралбашы керек.

Мындай жагдайларда сот жыйынтыктоочу чечим кабыл алганга чейин жаңы ачылган жагдайлар боюнча иштин маңызы боюнча эмес чыгарылган жана мыйзамдуу күчүнө кирген аралык сот актыларын кайра кароонун мүмкүн эместиги (аралык актылар жаңы ачылган жагдайлар боюнча же жыйынтыктоочу соттун чечими менен бирге жаңы жагдайлар боюнча даттанылышы мүмкүн же кайра каралышы мүмкүн болгондо), соттук коргонууга конституциялык укуктуу чектөө болуп саналат, ал эми бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктунун императивдик талаптарына ылайык эч бир кандай гана жагдайлар болбосун ага жол берилгис (чечим аткарылган эмес).

Конституциялык палатанын чечимдеринин аткарылуусунун сереби

Азыркы учурда Конституциялык сот жана ага чейин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы түзүлгөн учурдан тартып (2013-ж.) бардыгы болуп 117 чечим жана 1 корутунду кабыл алган, анын ичинен:

- ❖ ченемдик укуктук актыларды Конституцияга карама-каршы келбейт деп тануу жөнүндө – 72;
- ❖ ченемдик укуктук актыларды толугу менен же жарым-жартылай Конституцияга карама-каршы келет деп таануу жөнүндө – 45.

Актылары конституциялык контролдоо органы тарабынан каралууга тийиш болгон ченем жаратуучу органдар тарабынан берилген маалыматтарга талдоо көрсөткөндөй, 2021-жылдын 31-декабрына карата 64 чечимдин ичинен келип чыккан мазмунунга ылайык мыйзамдарга өзгөртүү киргизүү зарылчылыгы келип чыккан, Конституциялык палатанын 21 чечими аткарылбай турат.

Ошону менен бирге Конституциялык палатанын 21 чечими боюнча 11 мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин тиешелүү токтомдору менен жактырылып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген, 2 мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинде кароодо, 8 мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан иштелип чыгып, министрликтер жана ведомстволор менен макулдашууда турат.

1) **2015-жылдын 14-сентябрындагы** «Кыргыз Республикасынын жарандарын биометрикалык каттоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесинин 1-бөлүгүнүн, 2-бөлүгүнүн 2- пунктунун, 3-беренесинин 3-абзацынын, 4-беренесинин 1, 2-пункттарынын, 5 беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 6-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнүн, 7-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

2) **2015-жылдын 27-ноябрындагы** «Кыргыз Республикасынын Президентин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 22-беренесинин 11-бөлүгүнүн ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

3) **2016-жылдын 27-январындагы** «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

4) **2016-жылдын 2-ноябрындагы** «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүн, 22-беренесинин 1-5-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

5) **2018-жылдын 1-ноябрындагы** «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик сырларын коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин, 17-беренесинин 4-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

6) **2019-жылдын 13-февралындагы** Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 1-беренесинин 11-пунктунун «б», «в» жана «г» пунктчаларынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

7) **2019-жылдын 24-апрелиндеги** Жогорку соттун сунуштамасына байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 1-бөлүгүнүн 35-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

8) **2019-жылдын 24-октябрындагы** «Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмердигинин кепилдиктери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 8-пунктунун «б» пунктчасынын жана 2-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

9) **2020-жылдын 18-мартындагы** «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 7-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

10) **2020-жылдын 16-сентябрындагы** Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 106-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

11) **2020-жылдын 21-октябрындагы чечими** «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнүн, 28-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

12) **2020-жылдын 16-октябрындагы чечими** Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 293-беренесинин 5-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

13) **2020-жылдын 23-декабрындагы** Кыргыз Республикасынын Жарандык процесстик кодексинин 352-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

14) **2020-жылдын 13-январындагы** Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2, 5-бөлүктөрүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

15) **2021-жылдын 27-январындагы** Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 27-октябрындагы № 733 токтому менен бекитилген Адам ооруп калганда асырап алуучу, камкорчу (көзөмөлчү) жана багып алуучу ата-эне боло албай турган оорулардын тизмегинин 39-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

16) **2021-жылдын 17-февралындагы** Жазык-процесстик кодексинин 430-беренесинин 3-бөлүгүнүн «тергөө судьясынын токтомдоруна даттануу боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын сотунун чечимдери кассациялык тартипте кайра каралбайт» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобонун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

17) **2021-жылдын 19-февралындагы** «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 85-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрүнүн кайсы бир банктын добуш берүүчү акцияларынын 10 жана андан көп пайызына ээлик кылган юридикалык жактын акцияларын же үлүшүн сатып алууга кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун, Улуттук банктан алдын ала уруксат алууга милдеттендирүүчү бөлүгүн, ошондой эле ушул Мыйзамдын 86-беренесинин 9-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

18) **2021-жылдын 24-февралындагы** «Өзгөчө кырдаалдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

19) **2021-жылдын 3-мартындагы** Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктунун, 2-бөлүгүнүн, 64-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунун, ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 23-апрелиндеги № 88 конституциялык Мыйзамынын 1-беренесинин 18-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

20) **2021-жылдын 10-мартындагы** Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 170-беренесинин «уурдалган адамды уурдаган учурдан тартып 72 сааттын ичинде ыктыярдуу бошоткон адам ушул берененин 1-бөлүгүндө же 2-бөлүгүнүн 1-5-пункттарында каралган жосундары үчүн жазык жоопкерчилигинен бошотулат» деген сөздөр менен баяндалган эскертүүсүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим;

21) **2021-жылдын 17-мартындагы** Кыргыз Республикасынын Административдик-процесстик кодексинин 268-беренесинин 1-бөлүгүнүн «маңызы боюнча чыгарылган» деген сөздөр менен берилген ченемдик жобосунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча чечим.

СОТ АДИЛЕТТИГИН ИШКЕ АШЫРУУ САПАТЫН ЖОГОРУЛАТУУНУ КАМСЫЗ КЫЛУУ

IDLO/USAID программасы тарабынан ишке ашырылып жаткан Кыргыз Республикасындагы сот тутумун чыңдоо программасынын колдоосу менен кайрылуулар менен иштөөнүн сапатын жогорулатуу максатында Конституциялык Сотко Электрондук документ жүгүртүү тутуму (ЭДТ) киргизилген. Бул система Конституциялык сотто иш кагаздарын толугу менен автоматташтырууга мүмкүндүк берет.

ЭДТнын негизги максаты – кайрылуулар, даттануулар жана башка документтер менен жүргүзүлүүчү ишти автоматташтыруу, электрондук документтердин маалымат базасын түзүү жана жүргүзүү, кайрылуулар менен иштөөнүн натыйжалуулугун жогорулатуу, маалыматтын сапатын, толуктугун жана аныктыгын жогорулатуу, документтерди жоготуу ж.б.

Документтердин электрондук версиялары каттоодон өткөндөн кийин тутумга киргизилет, бул документтердин өз убагында аткарылышын көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берет. Мындан тышкары, ЭДТ соттордун жана кызматкерлердин иш жүгүн көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берет, бул токтомду киргизүүдө зарыл. Документти аткаруучу документти киргизилгени жана аны аткаруунун мөөнөттөрү жөнүндө билдирүү алат.

Ар бир колдонуучу үчүн колдонуучунун учурдагы иши тууралуу маалыматты камтыган "Жумушчу бөлмө" түзүлдү.

Кайрылууларды талдоо үчүн ЭДТ кеңири мүмкүнчүлүктөрдү берет, мисалы, Конституциялык сотко келип түшкөн кайрылуулар боюнча статистикалык отчетторду алууда.

Издөө системасы эң кыска мөөнөттө керектүү документти табууга жардам берет.

The screenshot shows the official website of the Constitutional Court of the Kyrgyz Republic. The main content area displays a list of cases under the heading "Обращения". The table below summarizes the visible entries:

Номер документа	Дата регистрации	Заявитель	Краткое содержание	Резолюция руководства	Исполнитель	Срок исполнения	Электронная копия	Результат рассмотрения
Юр-К-07х	28.02.2022	ОФ "Кылым шамы"	О проверке соответствия части 6 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О мировых собраниях» выраженного словами «Решение судьи первой инстанции о запрете или ограничении собраний может быть обжаловано в вышестоящий суд в течение 24 часов со дня его вынесения», абзацу 1 части 1 и части 2, 4, 5 статьи 23, части 1 статьи 61 Конституции Кыргызской Республики.		Саалаев Ж.И.	29.03.2022	Юр-К-07х от 28.02.2022.rtf	
Юр-О-06х	22.02.2022	Омурул уулу Улан, Турганбаев М.Ж.	О проверке соответствия части 13 статьи 121 Уголовно-процессуального кодекса части 5 статьи 23, части 1 статьи 61, части 4 статьи 100 Конституции Кыргызской Республики.	Осмонбаев Э.Ж. Муссаев Э.Н.	Бобулеева М.Р.	23.03.2022	Юр-О-06х от 22.02.2022.rtf	
К-04х	31.01.2022	Кайрапалов Р.К.	О признании неконституционными статьи 282 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, статьи 77 Закона Кыргызской Республики "О статусе судебных исполнителей и об исполнительном производстве", а также пункта 1 Приложения 2 к Закону Кыргызской Республики "О статусе судебных исполнителей и об исполнительном производстве и противоречащими частям 1 и 2 статьи 27, частям 1 и 2 статьи 45 Конституции Кыргызской Республики.	Дүйшеев К.А. Муссаев Э.Н.	Бобулеева М.Р.	01.02.2022	К-04х от 31.01.2022.rtf	отказ
П-05х	31.01.2022	Ли Андрей Георгиевич	О проверке соответствия подпункта «г» пункта 1, пунктов 2 и 4 части 1 статьи 13 Закона Кыргызской Республики «О защите здоровья граждан Кыргызской Республики от последствий потребления табака, никотина и воздействия окружающего табачного дыма и аэрозолей» частям 1, 2, 4, 5 статьи 23, части 1 статьи 31, статье 41, части 1 статьи 42, части 1 статьи 43, части 1 статьи 53, статье 55, части 1, 2 статьи 59 Конституции Кыргызской Республики.	Дүйшеев К.А. Муссаев Э.Н.	Жумабаев Л.П.	01.03.2022	П-05х от 31.01.2022.rtf	отказ
А-03х	21.01.2022	Алагушев А. К и Сидиков И.С.	О признании неконституционными частей 1 и 2 статьи 167 Уголовно-процессуального кодекса (от 28.10.2021 г № 129) и противоречащими части 2 статьи 23, части 2 статьи 32, частями 1, 2 статьи 61 Конституции Кыргызской Республики.	Осмонбаев Э.Ж. Муссаев Э.Н.	Бобулеева М.Р.	14.07.2022	А-03х от 21.01.2022.rtf	
3-02х	14.01.2022	Зайчиц А.В.	О проверке соответствия части 4 статьи 84 Административно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, части 1-1 статьи 141 Кодекса Кыргызской Республики О неналоговых доходах, подпункта 14 пункта 1 Статьи государственной пошлины, утвержденных постановлением Правительства Кыргызской Республики от 15 апреля 2019 года № 159, статьи 104 Конституции Кыргызской Республики Кыргызской Республики и статьи 86-Бернесского 4-Болоннского и статей 104 и 105 Конституции Кыргызской Республики.	Дүйшеев К.А. Муссаев Э.Н.	Саалаев Ж.И.	12.02.2022	2022.rtf	отказ

The sidebar on the left contains a navigation menu with categories such as "Обращения", "Жалобы", "Поручения", "Входящие документы", "Исходящие документы", and "Обращения граждан".

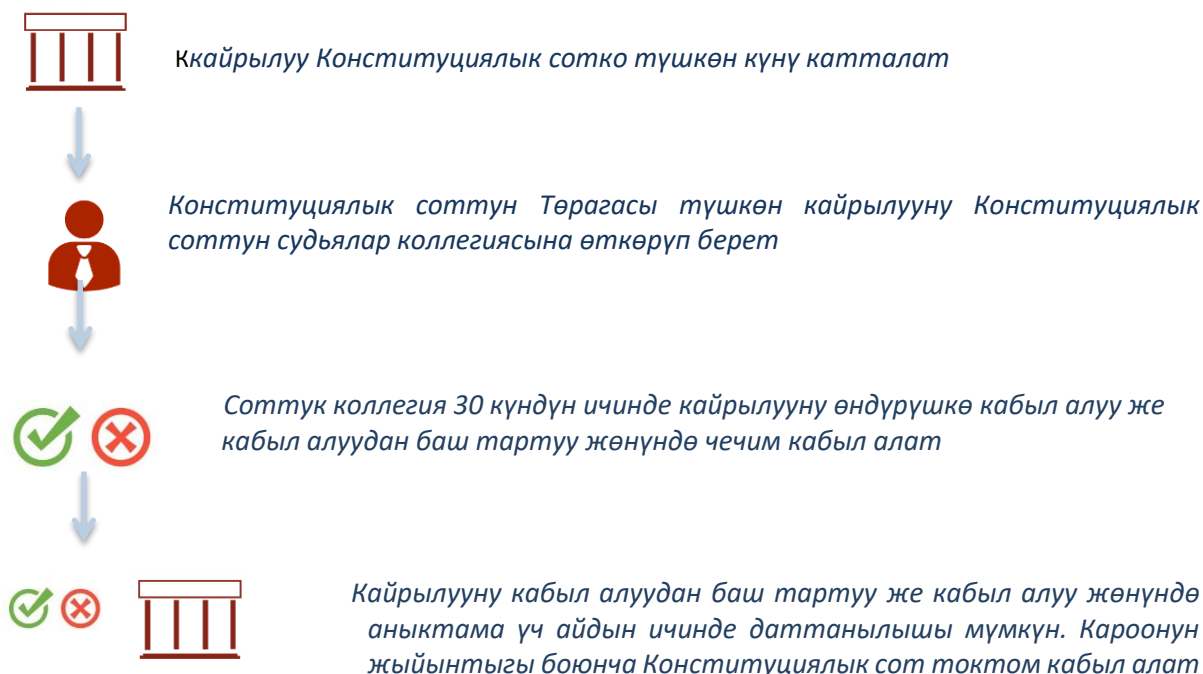
Кайрылуулардын статистикасы

Конституциялык сотко кайрылуулардын көбү - жарандардын жана юридикалык жактардын кайрылуулары.

Судьялар тарабынан коллегияларда каралууга тийиш болгон кайрылуулар кайрылуучунун субъектине жараша жеке жана юридикалык жактардын өтүнүчү, судьялардын суроо-талабы жана кызмат адамынын, мамлекеттик бийлик же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын өкүлүнүн сунуштамасы түрүндө берилет. Судьялар коллегияларынын аныктамаларына үч айлык мөөнөттө даттануу берилиши мүмкүн.

2021-жылы Конституциялык сотко жарандардан жана юридикалык жактардан 110 арыз келип түшкөн, анын ичинен 56 арыз конституциялык өндүрүштүн предмети болгон.

Конституциялык сот өндүрүшүнүн процесси

Кабыл алынган кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган күндөн тартып алты айдын ичинде каралат. Конституцияны чечмелөө жөнүндө, ошондой эле судьянын (судьялардын) суроо-талабы менен байланышкан иштер боюнча Конституциялык соттун актысы эки айлык мөөнөттө чыгарылууга тийиш. Президентке айып коюунун белгиленген тартибин сактоо жөнүндө корутунду берүү жөнүндө иштерде Конституциялык соттун актысы бир айдын ичинде чыгарылууга тийиш

Конституциялык сот отурумдун датасы жөнүндө катышуучуларга жазуу жүзүндө кабарлайт, аларды Конституциялык соттун имаратындагы тактага жана расмий сайтына он күн мурда жайгаштырат.

"Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө" конституциялык Мыйзамда каралган учурлардан тышкары кайрылуу ачык сот отурумунда каралууга тийиш.

Конституциялык сот өндүрүшүнүн даттанууларынын түрлөрү 2021-жылга

56 кайрылуу

5 даттануу

Кайрылуулардын мазмуну / кайралууларды кароонун натыйжалары

2021-жылы төмөнкүлөр кабыл алынды:

- ✓ Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасынын 9 чечими
- ✓ Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасынын 8 токтому
- ✓ кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуу жөнүндө судьялар коллегиясынын 3 аныктамасы
- ✓ кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө судьялар коллегиясынын 37 аныктамасы кабыл алынган

Кайрылууларды кароонун жыйынтыгы

Кайрылуулардын субъектилери

43 жаран

10 юридикалык жак
(анын ичинде
мамлекеттик органдан - 5)

Кайрылуулардын гендердик белгиси

10

33

Кайрылуулардын аймактык курамы

▪ Бишкек шаары	35
▪ Чуй областы	3
▪ Иссык-Көл областы	3
▪ Нарын областы	1
▪ Жалал-Абад областы	1
▪ Ош областы	7
▪ Баткен областы	2
▪ Россия Федерациясы	1

Конституциялык сотко келип түшкөн кайрылуулар төмөнкү ченемдик укуктук актыларга тиешелүү:

- ✓ конституциялык мыйзамдар - 2
- ✓ кодекстер - 22
- ✓ мыйзамдар - 19
- ✓ Өкмөттүн токтомдору - 3
- ✓ Судьялар кеңешинин чечими - 1
- ✓ Жогорку Соттун Пленумунун токтомдору - 3

- ✓ жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын актылары – 2
- ✓ Убактылуу өкмөттүн декреттери – 1
- ✓ сот актылары – 1

Кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун себептери

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамда конституциялык сот өндүрүшү козголо турган кайрылууларга карата айрым талаптар белгиленген, бул талаптар бузулган учурда соттук коллегия арызды өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Кайрылууларды талдоого ылайык 2021-жылга карата соттук коллегиясынын өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктамаларында көбүнчө кайрылуунун мазмунуна мыйзам талаптарынын бузулушу себеп болгон:

- койгон маселе боюнча кайрылуучу тараптын укуктук көз карашынын жана анын Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме берүү менен укуктук негиздеменин жоктугу;
- кайрылууну кароо үчүн Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө кире элек мыйзамдын же башка ченемдик укуктук актынын, эл аралык келишимдин Конституцияга ылайык келүүсүндө пайда болгон күмөндүүлүктүн же компетенттүүлүк жөнүндө талаш-тартыштарда ыйгарым укуктарга ээлик кылуу боюнча тараптардын көз караштары ортосунда карама-каршылыктардын, ошондой эле укук жаратуу жана/же укук колдонуу процессинде конкреттүү фактылык жана юридикалык жактарга байланыштуу Конституциянын жоболорун түшүнүүдө белгисиздик (так эместик, түшүнүксүздүк) кырдаалдардын пайда болуусуна негиздердин жоктугу саналат.

формасына жана мазмунуна карата талаптарды бузуу - 18

Конституциялык сотко кайрылууда коюлган маселелердин караштуу эмес болгондуктан- 4

Көрсөтүлгөн маселелердин конституциялуулугу текшерилген - 12

Конституционалуулугу талашылып жаткан актынын күчүн жоготуусу же жокко чыгарылуусу - 3

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзам (30-берененин 5-бөлүгү) соттук коллегиянын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө чечимине же тараптардын аны кабыл алуусуна даттануу мүмкүнчүлүгүн үч айдын ичинде карайт.

2021-жылы 8 аныктама даттанылган.

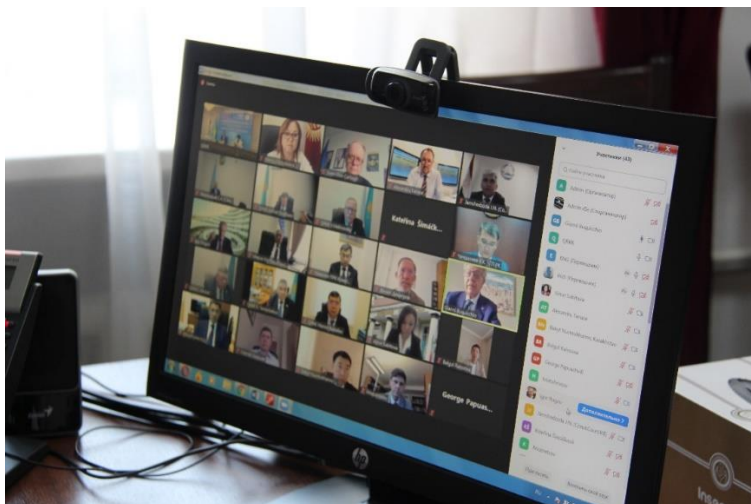
ЭЛ АРАЛЫК КЫЗМАТТАШТЫК

Башка мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдары менен тыгыз өз ара аракеттенүү Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигин кыйла натыйжалуу ишке ашыруу үчүн тажрыйба алууга мүмкүндүк берет, бул, атап айтканда, Конституциялык соттун судьяларынын жана кызматкерлеринин эл аралык конференцияларга катышуусу аркылуу жетишилет.

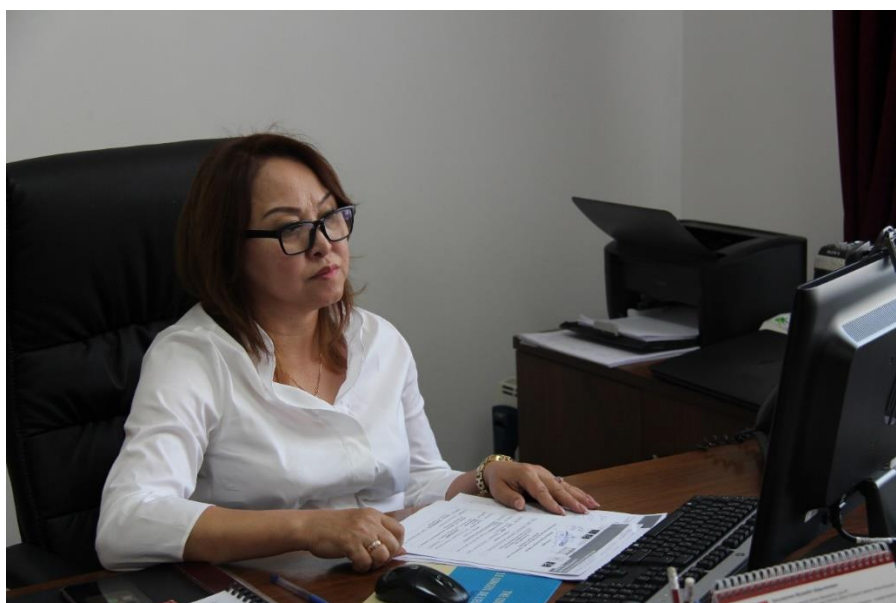
Бирок, COVID-19 коронавирустук пандемиядан улам келип чыккан кырдаалга байланыштуу 2020-жылдан бери эл аралык конференциялар онлайн режиминде өткөрүлүп келет.

Алсак, 2021-жылдын 25-июнунда конституциялык соттордун жана аларга шайкеш органдардын чечимдеринин аткарылышын камсыз кылуу маселелери боюнча эл аралык онлайн семинар өткөрүлдү.

Иш-чара 2020-2023-жылдарга карата Борбор Азияда мыйзам үстөмдүгүн орнотуу программасынын алкагында Укук аркылуу демократия үчүн Европа комиссиясы (Венеция комиссиясы) жана Казакстан Республикасынын Конституциялык кеңеши тарабынан уюштурулду.

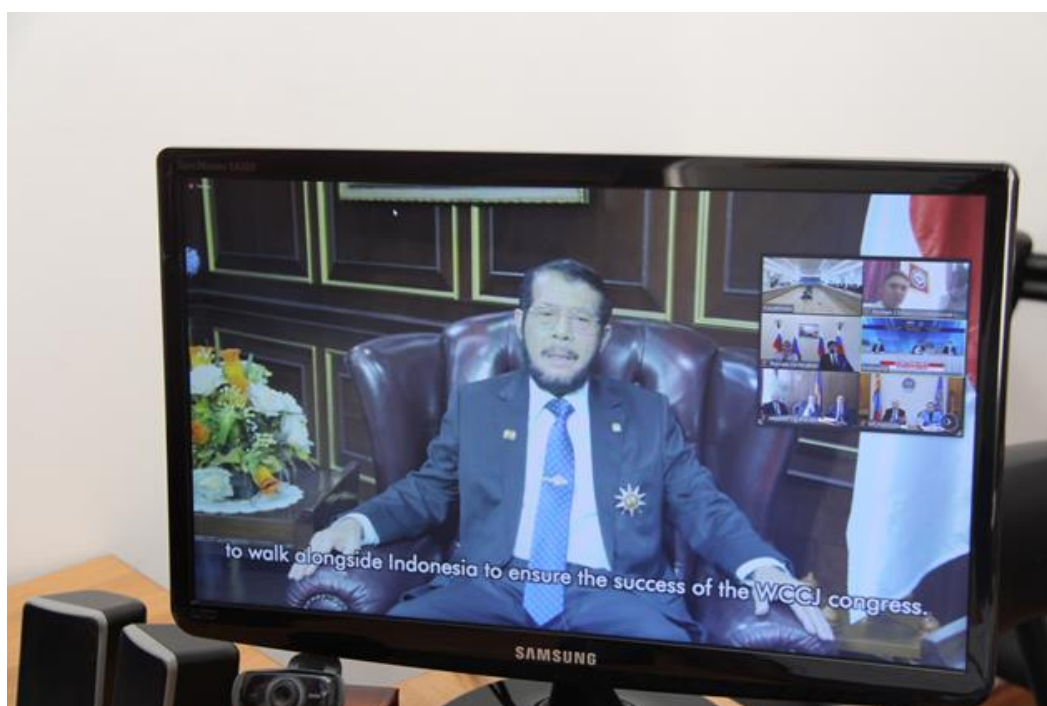
Бул семинардын ишине Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунан судья М.Р. Бобукеева жана чечимдердин аткарылышын талдоо жана мыйзамдарды системалаштыруу бөлүмүнүн башчысы З.Т. Эсеналиева катышты.

Өз кезегинде, судья М.Р. Бобукеева «Кыргыз Республикасында конституциялык реформанын жүрүшүндө конституциялык контролдоо органдарынын чечимдеринин аткарылышы» темасында баяндама жасаган жана Кыргызстандагы конституциялык реформа конституциялык контролдоо органынын статусуна оң таасирин тийгизгендигинин айрым маселелерине токтолгон.

Ал өз баяндамасында сот чечимдеринин натыйжалуу аткарылышын камсыз кылуу үчүн мыйзамдарга киргизилген өзгөртүүлөр жөнүндө кененирээк айтып берген.

Андан ары, иш-чаранын катышуучулары конституциялык контролдоо органдарынын жана ага органдардын чечимдеринин иш жүзүндө аткарылуусунун айрым көйгөйлүү маселелерин талкуулашты. Жалпысынан, катышуучулар ушул талкуу аянтчасынын уюштурулушу башка өлкөлөрдүн тажрыйбасын изилдөөгө жардам берди жана пикир, тажрыйба алмашуу аркылуу конституциялык контролдоо органдарынын чечимдеринин аткарылышын жакшыртууга багытталды деген ойлору бир жерден чыккан.

2021-жылдын 26-августунда Азиянын Конституциялык сотторунун жана аларга шайкеш институттардын Ассоциациясынын жыйыны видеоконференция режиминде болуп өткөн.

Жыйында уюштуруучулар Ассоциация мүчөлөрүнүн биргелешкен аракети менен мыйзамдуулуктун принциптерин орнотуу, тажрыйба алмашуу жана заманбап чакырыктарга жооп издөө боюнча ырааттуу иштер жүргүзүлүп жатканын белгилешти. Бири-биринин делегацияларынын башчылары өлкөлөрүндө болуп жаткан маанилүү иш-чаралар жана мындан аркы кызматташуу пландары тууралуу маалымат беришкен.

Ошону менен бирге Азиянын Конституциялык сотторунун жана ага тете институттардын Ассоциациясы менен Соттук-укуктук маселелер боюнча Европанын Конституциялык Сотторунун Конференциясынын ортосунда өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандумга кол коюлган.

Бул иш-чаранын уландысы катары 27-августта Интернет доору: “Мыйзамдуулук, адамдык баалуулуктар, мамлекеттик көз карандысыздык” аттуу эл аралык симпозиум онлайн режиминде өткөн.

Ассоциациянын кезектеги жыйынына жана эл аралык симпозиумга Конституциялык соттун судьялары М.Р. Бобукеева жана Ж.А. Шаршеналиев катышкан.

2021-жылдын 15-17-сентябрында Индонезия Республикасынын Конституциялык соту тарабынан уюштурулган Ислам Кызматташтык Уюмунун (мындан ары - ИКУ) Конституциялык жана Жогорку сотторунун/Кеңештеринин/Байкоочу-мамлекеттердин Кеңештеринин экинчи Судьялар конференциясы болуп өткөн.

Иш-чара “Адам укуктары жана конституциялуулук: мусулман өлкөлөрүнүн сот системасынын салымы” деген темада онлайн режиминде өткөн, ага ИКУга мүчө/байкоочу мамлекеттердин 38 Конституциялык жана Жогорку Сотторунун/кеңештеринин жана ага шайкеш институттарынын жетекчилери жана өкүлдөрү, чакырылган соттор жана эл аралык уюмдар катышкан.

Конференциянын жүрүшүндө катышуучулар тематикалык баяндамаларды жасашты, жумушчу комиссиянын отчетун угушту, ошондой эле конференциянын акыркы күнүндө жактырылган Баднунг декларациясынын долбоорун талкуулашкан.

10-11-ноябрында Корея Республикасынын Конституциялык соту жана Туруктуу өкүлчүлүгү жана АКСА изилдөө жана өнүктүрүү боюнча катчылыгы тарабынан уюштурулган видеоконференция аркылуу “Азия Конституциялык сотторунун жана ага шайкеш институттардын Ассоциациясына мүчө мамлекеттердин конституциялык укуктары” деген темада III Эл аралык симпозиум болуп өткөн.

Симпозиумга Конституциялык соттун судьясы К.Ж. Кыдырбаев жана эксперттик-аналитикалык бөлүмүнүн улук консультанты Ч.М. Шергазиев катышкан.

Иш-чаранын жүрүшүндө Конституциялык соттун судьясы Кырккелди Кыдырбаев «Кыргыз Республикасынын конституциялык көзөмөл институтунун калыптанышынын жана өнүгүшүнүн айрым тарыхый аспектилери жөнүндө» деген темада баяндама жасаган.

Ассоциация 2010-жылы адамзаттын жалпы конституциялык баалуулуктарын жайылтуу максатында Азиянын конституциялык сот органдарынын аймактык форуму катары түзүлгөн.

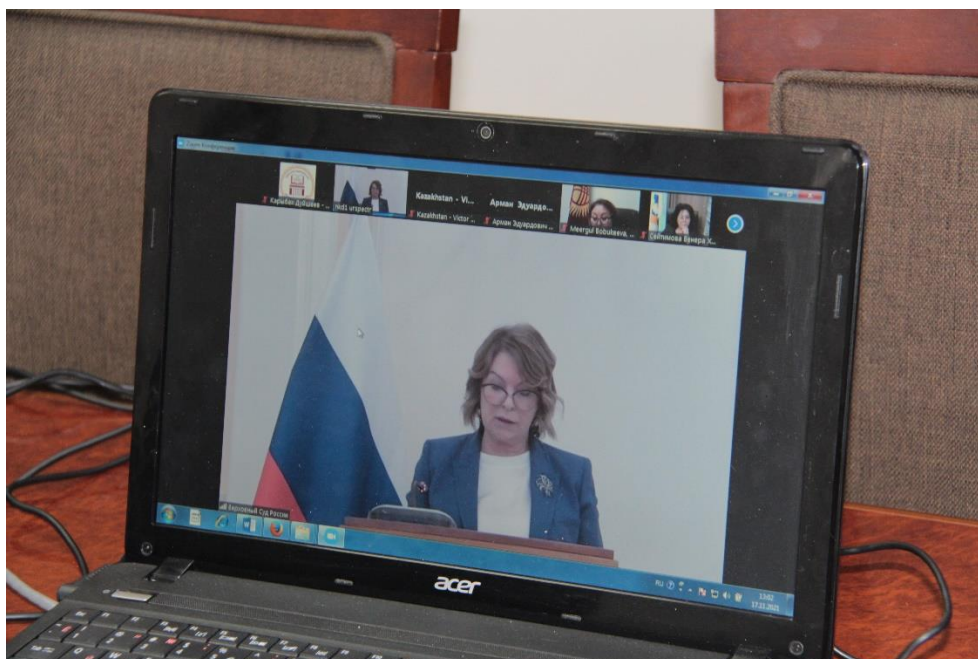

2021-жылдын 17-19-ноябрында Евразия экономикалык биримдигинин соту тарабынан уюштурулган «Евразия экономикалык биримдигинин мыйзамдарынын бирдей колдонулушун камсыз кылуу: соттун ролу» темасында видеоконференция байланышы аркылуу Евразия Экономикалык Биримдиги Сотунун IV Эл аралык конференция болуп өткөн.

Конференцияга Биримдикке мүчө мамлекеттердин жогорку сот органдарынын жана эл аралык сот органдарынын өкүлдөрү, Евразия экономикалык комиссиясынын өкүлдөрү, ЕАЭБ жана ЕБ алдыңкы илимий мекемелеринин окумуштуулары, ошондой эле практикалык юристтер катышкан.

Катышуучулар Биримдиктин мыйзамдарын бирдей колдонууга байланышкан негизги маселелерди, эл аралык соттордун, ошондой эле Бирликке мүчө мамлекеттердин сотторунун экономикалык укуктук мамилелер чөйрөсүндөгү сотторунун практикасындагы негизги жаңылыктарды, атаандаштык чөйрөсүндөгү коргоо, бажылык жөнгө салуу жана Биримдиктин бирдиктүү ички рыногун өнүктүрүүнүн көйгөйлүү маселелерин талкуулашкан.

2021-жылдын 19-22-ноябрында Конституциялык соттун судьясы Ж.А. Шаршеналиев Монтессори мектеби (Лакхнау, Индия) тарабынан уюштурулган Индиянын Конституциясынын 51-беренесине арналган “Туруктуу дүйнөлүк тартип үчүн глобалдык башкаруу” деген темада Дүйнөнүн Жогорку Сотторунун 22-эл аралык онлайн конференциясына катышкан.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту эл аралык уюмдардын мүчөсү катары

Конституциялык соттун эл аралык конституциялык сот адилеттигинин системасына интеграция болуусу, анын стратегиялык максаттарынын бири болуп саналат, ошондуктан Конституциянын үстөмдүгүн камсыз кылуу боюнча маанилүү милдетти ишке ашырууда Конституциялык сот жакынкы жана алыскы чет мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдары жана ага шайкеш мекемелери, ошондой эле башка юридикалык институттар жана эл аралык уюмдар менен эки тараптуу жана көп тараптуу кызматташтыкты түзүүгө жана бекемдөөгө өзгөчө көңүл бурат.

Мурда белгиленгендей, башка мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдары менен тыгыз өз ара аракеттенүү Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигин кыйла натыйжалуу ишке ашырууда тажрыйба алууга мүмкүндүк берет. Мындай өз ара аракеттенүү Конституциялык соттун конституциялык соттордун эл аралык бирикмелеринин ишмердигине катышуусу, эки тараптуу визиттер менен алмашуу жана ар кандай эл аралык көп тараптуу жолугушууларга катышуу аркылуу ишке ашат.

Конституциялык соттун эл аралык мамилелерин түзүү жана өнүктүрүүдөгү маанилүү кадам Европа Кеңешинин Укук аркылуу демократия үчүн Европа комиссиясы (Венеция комиссиясы) менен кызматташуу болду. Бул уюм менен кызматташуу демократияны чыңдоо, адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо, конституциялык сот адилеттигинин баалуулуктарын жана принциптерин илгерилетүү боюнча башка юридикалык институттар менен байланыштарды кеңейтүүгө өбөлгө түздү. Венеция комиссиясынын сунуштары жана консультациялык-эксперттик жардамы конституциялык көзөмөл институтун өнүктүрүүдө, Кыргыз

Республикасында мыйзам үстөмдүгүн жана конституционализмди өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүүдө практикалык колдонууну тапты.

Конституциялык соттун чечимдери Венеция комиссиясы тарабынан чыгарылган Конституциялык сот адилеттигинин бюллетенинде жана мүчө конституциялык соттордун эң маанилүү чечимдеринин жыйнагы болгон CODICES электрондук маалымат базасында жарыяланган.

1997-жылдан бери Кыргыз Республикасы жаңы демократиялык мамлекеттердин конституциялык контролдоо органдарынын конференциясынын мүчөсү. Конституциялык сот 2014-жылдын 19-январынан тартып Конституциялык сот адилеттиги боюнча Бүткүл дүйнөлүк конференциянын жана 2015-жылдын 14-августунан тартып Азиянын Конституциялык сотторунун жана ага шайкеш институттардын ассоциациясынын дагы толук кандуу мүчөсү. Конституциялык соттун өкүлдөрү жогоруда аталган эл аралык бирикмелер тарабынан уюштурулган эл аралык иш-чараларга байма-бай катышып турушат.

Бул уюмдардын толук кандуу мүчөсүнүн статусу Конституциялык соттун мүчө-өлкөлөрдүн конституциялык көзөмөл органдары менен кеңири өз ара аракеттенүүсүнө, конституциялык сот адилеттигин ишке ашыруу боюнча билим жана тажрыйба алмашууга, ошондой эле адамдын, жарандын негизги укуктарын жана эркиндиктерин коргоого көмөктөшөт.

Мындан тышкары, Европа Биримдиги (ЕБ), Германиянын Эл аралык кызматташтык коому (GIZ), Эл аралык кызматташтык боюнча Америка агенттиги (USAID), Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүктүрүү программасы (ПРООН) сыяктуу эл аралык уюмдар менен тыгыз байланыштар түзүлдү.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН ИШИНIN АЧЫКТЫГЫ ЖАНА АЙКЫНДУУЛУГУ

Жарчы

«Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 57-беренесине ылайык «Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысы» (мындан ары - Конституциялык соттун Жарчысы) Конституциялык соттун расмий басылмасы болуп саналат. Аталган конституциялык Мыйзамдын 53-беренесинин жоболоруна ылайык корутунду актылар Конституциялык соттун бюллетенинде жарыяланууга тийиш.

Кабыл алынган чечимдер жөнүндө коомчулукка маалымдоо максатында Конституциялык соттун бюллетени жыл сайын чыгарылат. Мындан тышкары, Конституциялык соттун Жарчысында укук маселелери боюнча судьялардын жана окумуштуулардын илимий макалаларын жарыялоо практикасы бар.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий сайты

Конституциялык соттун чечимдери жана корутундулары – “Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун Жарчысында” расмий басылмада, ошондой эле <https://constsot.kg/kg/> расмий веб-сайтында жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын
КОНСТИТУЦИАЛЫК СОТУ

Русский English

Башкы бет

- ▼ Конституциялык сот жөнүндө
- ▼ Кайрылуулар
- ▼ Жыйналыштары
- ▼ Актылары
- ▼ Конституциялык мыйзамдуулукту камсыздоо

Жылдык доклад

Пресс-релиздер

Эл аралык кызматташуу

Интернет-кабылдама

Жарчысы

Видеогалерея

Жаңылыктар

Кыргыз Республикасынын сот системасынын абалын диагностикалоо жана талдоо боюнча стратегиялык сессия болуп өттү
17.06.2022

Азия конституциялык соттор ассоциациясынын 3-изилдөө конференциясы
16.06.2022

КРнын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин 121-беренесинин 13-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча пресс-релиз
15.06.2022

Жыйналыштар

Жалал-Абад шаардык сотунун судьялары Калмамат уулу А. жана А. Апысованын суроо-талаптары боюнча
29.06.2022

Окуялар календары

Январь 2021

ДП	ШИ	ШР	БЙ	ЖМ	ИШ	ЖК
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10

Сайт тынымсыз маалыматтарды жаңыртып, Конституциялык соттун ишмердүүлүгүн чагылдыруу боюнча иш алып барат.

Сайт төмөнкү негизги жандооч бөлүмдөрдү камтыйт:

- «Конституциялык сот жөнүндө», анда конституциялык контролдоо органынын иши жөнүндө маалымат берилет;
- «Кайрылуулар», анда кабыл алынган кайрылуулар жана Конституциялык сотко кайрылуунун тартиби жөнүндө маалыматтар камтылган;
- «Отурумдар», анда отурумдардын календары, отурумдагы жүрүм-турум эрежелери жана отурумду видео аркылуу трансляциялоо жөнүндө маалымат берилет;
- Конституциялык соттун чечимдери жана корутундулары жарыяланган “Актылар”;
- «Конституциялык мыйзамдуулукту камсыз кылуу», анда ар бир жылдын аягында конституциялык мыйзамдуулуктун абалы жөнүндө маалымат жана чечимдердин аткарылышынын жүрүшү боюнча баяндама жарыяланып турат, ал системалуу түрдө жаңыланып турат;

- «Жарчы», учурда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысы» расмий басылмасынын бардык сандары жайгаштырылган (тиешелүүлүгүнө жараша 2013-2017-жылдарга I-VI сандары);
- «Жылдык баяндама», анда 2013-2018-жылдар үчүн конституциялык контролдоо органынын отчеттору камтылган.

Мындан тышкары, Конституциялык соттун сайтында жаңылыктар түрмөгү, фото жана видео галереялар бар.

Конституциялык соттун Маалымат порталы

Конституциялык соттун Маалымат порталы кызматтык колдонууга арналган, колдонуучу белгилеген чыпкаларды, ачыкч сөздөрдү жана башка издөө параметрлерин колдонуу менен зарыл маалыматтарды табууда Конституциялык соттун судьяларынын жана аппаратынын ишин жеңилдетүүчү материалдарды камтыйт.

The screenshot shows the website interface of the Constitutional Court of the Kyrgyz Republic. At the top, there is a logo and the title 'Информационный портал Конституционного суда'. A navigation bar contains various menu items. The main content area is divided into several sections, each with a representative image and a text block. The sections include:

- Отдел организации судебных заседаний:** An image of a gavel on a wooden surface. Text: 'Об утверждении Регламента Конституционного суда Кыргызской Республики. Постановление КП. о принятии к производству обращения Алагушева Акмата Киргизбаевича, Сыдыкова Нурбека Кудайбердиевича о проверке частей 1, 2 статьи 167 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики. Определение коллегии судей о принятии к производству'.
- Отдел анализа исполнения решений и систематизации законодательства:** An image of a scale of justice and books. Text: 'Об отказе в принятии к производству обращения Заяцкого Анатолия Владимировича. Определение коллегии судей об отказе в принятии к производству'.
- Отдел управления персоналом и документационного обеспечения:** An image of several colorful folders. Text: 'Жумалы уулу Кутманбектин өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө. Определение коллегии судей об отказе в принятии к производству'.
- Сектор информационных технологий:** An image of a person in a suit holding a tablet with digital data overlays. Text: 'об отказе в принятии к производству обращения Иманкулова Т.И. о проверке конституционности нормативных положений'.

Коомчулук менен байланыш

Конституциялык сот тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын күнүндө өткөрүлүүчү иш-чаралардын алкагында жыл сайын төмөнкү иш-чаралар өткөрүлөт:

- Республикалык дил баяндар конкурсу
- Конституционализмдин жайкы мектептери

2021-жылдын 6-майында «Конституция ар бир адамдын жашоосуна кандай таасир этет?» аттуу жалпы республикалык сынактын жеңүүчүлөрүнө сыйлыктар тапшырылган.

Сынак Конституциялык сот тарабынан USAID/IDLOнун Кыргыз Республикасындагы сот тутумун чыңдоо программасынын техникалык колдоосу менен мамлекеттин Баш Мыйзамынын Кыргызстандын ар бир жаранынын жашоодогу ордун жана маанисин ачып берген мыкты эсселерди жана видеороликтерди аныктоо максатында өткөрүлдү.

Сынактын жүрүшүндө 65 талапкердин материалы келип түшкөн, анын ичинен 61 дил баян жана 4 видеоролик, анын жыйынтыгы боюнча I орун Борбордук Азиядагы Америка университетинин 2-курсунун студенти Э.А. Насипкулова; II орун Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин 4-курсунун студенти Б.У. Курманбеков; III орун Эл аралык “Ала-Тоо” университетинин 3-курсунун студенти С.Н. Аркабаев Жеңүүчүлөргө дипломдор жана баалуу сыйлыктар тапшырылды.

2021-жылдын 6-июлунан 9-июлуна чейин Конституциялык сот адам укуктары секторунун өкүлдөрү үчүн Конституционализмдин жайкы мектебин (КЖМ) өткөрдү.

Иш-чарага Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) Аппаратынын кызматкерлери, бейөкмөт уюмдардын жана юридикалык коомчулуктун өкүлдөрү катышты.

КЖБнын алкагында катышуучуларга Конституциялык соттун мамлекеттик бийлик органдарынын тутумундагы орду жана ролу, анын ыйгарым укуктары, Конституциялык сотко кайрылуунун жалпы талаптары, Конституциялык сотто иштерди кароонун өзгөчөлүктөрү, укуктук анын чечимдеринин күчү жана аларды аткаруу тартиби.

Иш-чара «Адилет» укуктук клиникасы» коомдук фонду тарабынан ишке ашырылып, «Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигине жеткиликтүүлүктү кеңейтүү» долбоорунун алкагында уюштурулду.

Жыйынтыгында КЖБнын катышуучуларына сертификаттар тапшырылды.

Конституциялык соттун корреспонденциясы

Конституциялык соттун дарегине төмөнкүдөй кайрылуулар келип түшөт:

- судьялардын изилдөөсүн талап кылган;
- судьялардын изилдөөсүн талап кылбаган.

Ошентип, судьялар тарабынан изилдөөнү талап кылбаган кайрылуу Конституциялык соттун аппараты тарабынан каралат жана «Жарандардын кайрылууларын кароонун тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын алкагында чечилет.

2021-жылы Конституциялык соттун аппаратында 46 кайрылуу каралган.

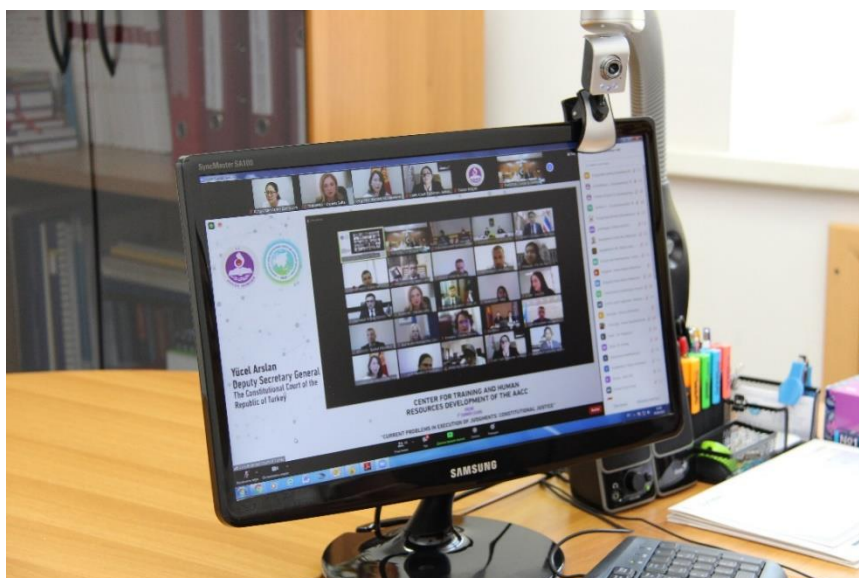
Конституциялык соттун дараметин күчөтүү

Конституциялык соттун ишин кадрдык, уюштуруучулук, илимий-аналитикалык, маалымдоо-маалымкаттык, материалдык-техникалык жана башка жактан камсыз кылуу; конституциялык сот өндүрүшүнө байланышпаган маселелер боюнча келгендерди кабыл алуу; Конституциялык сотко кайрылууларды алдын ала негизде жана алар Конституциялык соттун судьялары тарабынан изилдөөнү талап кылган маселелерди козгобогон учурларда кароо Конституциялык соттун аппаратына жүктөлөт.

Ушуга байланыштуу Конституциялык соттун аппаратынын натыйжалуу иштешин камсыз кылуу максатында кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу үчүн белгилүү шарттар түзүлүүдө.

2021-жылдын 7-8-сентябрында чечимдердин аткарылышын талдоо жана мыйзамдарды системалаштыруу бөлүмүнүн башчысы З.Эсеналиева жана эксперттик-аналитикалык бөлүмдүн консультанты Б.Мырзаканов Түркия Республикасынын Конституциялык соту тарабынан уюштурулган Азиянын Конституциялык сотторунун жана ага теңештирилген мекемелеринин ассоциациясынын (АКСА) IX жайкы мектебине катышты.

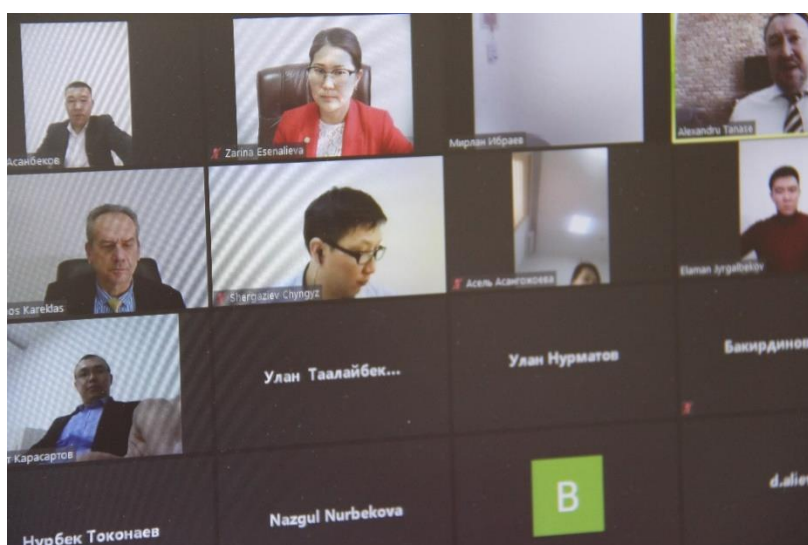
Жайкы мектеп видеоконференцбайланыш аркылуу өтүп, анын жүрүшүндө катышуучулар конституциялык юстиция органдарынын чечимдерин аткаруу көйгөйлөрү боюнча тематикалык баяндамаларды жасашты.

Конституциялык соттун аппаратынын кызматкерлери 2021-жылы бир катар тренингдерге катышты, алар "Кыргыз Республикасында конституциялык сот адилеттигине жеткиликтүүлүктү кеңейтүү" долбоорунун алкагында, ошондой эле Евробиримдиктин "Кыргыз Республикасында мыйзам үстөмдүгүн бекемдөөгө колдоо көрсөтүү 2-фаза" программасынын алкагында өткөрүлдү.

Ошентип, төмөнкү темалар боюнча тренингдер өткөрүлдү:

«Дин тутуу жана ишеним эркиндигинин конституциялык принциптери»

«Конституциялык укуктун ченемдерин чечмелөөнүн негиздери: түрлөрү, техникалык жана укуктук каражаттары жана ыкмалары»

«Конституциянын үстөмдүгү жана конституциялык-укуктук чечмелөө»

«Мамлекеттик бийлик бутактарынын ортосундагы компетенция боюнча конституциялык талаштарды чечүү»

Кыргыз Республикасынын Жогорку соту Евробиримдиктин “Кыргыз Республикасында мыйзам үстөмдүгү 2-фаза” программасынын колдоосу менен 2021-жылдын 22-декабрында Конституциялык соттун аппаратынын кызматкерлери Сот адилеттигинин Жогорку мектебинин алдындагы Сот адилеттигинин Жогорку мектеби тарабынан уюштурулган «Этика ченемдерин жана кызыкчылыктардын кагылышуусу боюнча эрежелерди сактоо коррупциянын алдын алуунун эң маанилүү механизми» семинарына катышты.

Иш-чара сот тутумунун кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу, ошондой эле мамлекеттик кызматкерлердин коомдогу ролун жогорулатуу, заманбап шарттарда мамлекеттик кызматчыга зарыл болгон жүрүм-турум принциптерин жана сапаттарды, сот ишмердигине карата этикалык жүрүм-турумдун негизги жоболорун айтып берүү максатында өткөрүлдү.

Кайрылуулардын предметтери жөнүндө маалыматтар (өтүнүч, сунуштама, суроо-талап)

№ п/п	Кайрылуунун предмети	Жалпы саны
1	Ведомстволук актылар	
2	Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору	
3	Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун Указдары	
7	Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгы	
9	Конституциялык мыйзамдар	
10	Кодекстер	11
11	Мыйзамдар	2
12	Убактылуу Өкмөттүн декреттери	
13	Өкмөттүн токтомдору	
14	Жогорку Кеңештин Токтомдору	
15	Башка мамлекеттик органдардын актылары	
16	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын актылары	
17	Сот актылары	
18	Эл аралык келишимдер	
	Бардыгы	13

Кайрылуулардын субъектилери жөнүндө маалыматтар (өтүнүч, сунуштама, суроо-талап)

№ п/п	Кайрылуунун субъектилери	Жалпы саны
1	КР Акыйкатчысы	
2	КР Жогорку соту	
3	КР Башкы прокурору	
4	КР Жогорку Кенеши	
5	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары	1
6	КР Өкмөтү	
7	КР Президенти	
8	КР Премьер-министри	
9	КР судьясы (судьялар)	2
10	Жеке жактар	6
11	Жеке жак	37
12	КР Жогорку Кенешинин Фракциясы (фракциялар)	
13	Юридикалык жактар	
14	Юридикалык жак	4
	Бардыгы	50

Кайрылуулардын аймактыгы боюнча маалымат (өтүнүч, сунуштама, суроо-талап)

№ п/п	Аймактар	Жалпы саны
1	Россия	
2	Тажикистан	
3	АКШ	
4	Германия	
5	Казакстан	
6	Бишкек шаары	30
7	Ош шаары	
8	Баткен областы	2
9	Жалал-Абад областы	1
10	Иссык-Көл областы	3
11	Нарын областы	1
12	Ош областы	7
13	Талас областы	
14	Чүй областы	5
	Бардыгы	49

Кайрылуулардын гендердик белгиси боюнча маалыматтар

Арыздануучунун түрү	Кайрылуулардын саны	Кайрылуучулардын саны	алардын ичинен	
			эркектер	аялдар
Жеке жак (жарандар)	37	37	31	6
Жеке жактар (жамааттык кайрылуулар)	6	9	5	4
Б	43	46	36	10